

НАЦІОНАЛЬНЕ
АГЕНТСТВО
ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Концепція модернізації системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти в Україні

Обговорено на засіданні Національного агентства 24.12.2024 Протокол № 22 (72)

Схвалено на засіданні робочої групи 07.01.2025 Протокол № 3

РОБОЧА ГРУПА

З метою оновлення системи зовнішнього забезпечення якості в Україні, розробки концепції та процедури запровадження інституційної акредитації в національній системі забезпечення якості вищої освіти України наказом від 04.07.2024 №32 (зі змінами, внесеними наказом від 02.09.2024 №41) було створено робочу групу, до складу якої увійшли представники Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, Міністерства освіти і науки України, студентських та інших громадських організацій, закладів вищої освіти державної й приватної форми власності з різних регіонів України, в тому числі й переміщених університетів:

Склад робочої групи
з розробки концепції інституційної акредитації

Прізвище, ім'я, по батькові	Посада, місце роботи
<i>Голова робочої групи:</i>	
Стукало Наталія Вадимівна	Заступник голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти
<i>Секретар робочої групи:</i>	
Сімшаг Ірина Олександрівна	Провідний фахівець відділу акредитації освітніх програм Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти
<i>Члени робочої групи:</i>	
Авшенюк Наталія Миколаївна	Член Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти
Бахрушин Володимир Євгенович	Професор кафедри системного аналізу та обчислювальної математики Національного університету «Запорізька політехніка»
Біловус Леся Іванівна	Заступник начальника навчально-наукового центру моніторингу якості освіти та методичної роботи Західноукраїнського національного університету
Бойко Андрій Михайлович	Професор кафедри кримінального та кримінального процесуального права Національного університету «Києво-Могилянська академія»
Бутенко Андрій Петрович	Голова Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти
Винницький Михайло Іван	Заступник Міністра освіти і науки України
Гожик Андрій Петрович	Проректор з науково-педагогічної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Гомбалевська Поліна Андріївна	Президент Громадської організації «Українська асоціація студентів»
Гуренко Ольга Іванівна	Перший проректор Бердянського державного педагогічного університету
Єременко Олена Володимирівна	Заступник Голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти
Іваночко Ірина Богданівна	Керівник Центру забезпечення якості освіти Львівського національного університету імені Івана Франка

Каганов Юрій Олегович	Проректор з науково-педагогічної роботи Запорізького національного університету
Квіт Сергій Миронович	Президент Національного університету «Києво-Могилянська академія»
Киричук Галина Євгеніївна	Ректор Житомирського державного університету імені Івана Франка
Колеснікова Олена Валеріївна	Член Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, заступник виконавчого директора Всеукраїнського об'єднання обласних організацій роботодавців підприємств гірничо-металургійного комплексу «Федерація металургів України»
Корж Роман Орестович	Проректор з науково-педагогічної роботи та соціального розвитку Національного університету «Львівська політехніка»
Кордуба Юрій Богданович	Заступник першого проректора з адміністративних питань Закладу вищої освіти «Український католицький університет»
Дорошенко Андрій Петрович	Проректор з науково-педагогічної роботи Полтавського державного аграрного університету
Косьмій Михайло Михайлович	Перший проректор Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила»
Лопушняк Галина Степанівна	Завідувач кафедри соціоекономіки та управління персоналом Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана
Микула Олег Ярославович	Керівник навчально-методичного відділу забезпечення якості вищої освіти Львівського національного університету природокористування
Музиченко Ганна В'ячеславівна	Проректор з наукової роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
Назаров Іван Володимирович	Заступник Голови Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти
Рак Михайло Ігорович	Перший віце-президент Громадської організації «Українська асоціація студентів»
Рак Тарас Євгенович	Професор ПЗВО «ІТ СТЕП Університет»
Рудь Дарина Віталіївна	Керівник національного об'єднання здобувачів-експертів з якості вищої освіти UAS QA Pool
Скляр Ірина Дмитрівна	Доцент кафедри менеджменту, начальник відділу якості освіти, ліцензування та акредитації Сумського національного аграрного університету
Татарчук Тетяна Феофанівна	Член Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти
Фініков Тарас Володимирович	Президент Міжнародного благодійного фонду «Міжнародний фонд досліджень освітньої політики»
Цепенда Ігор Євгенович	Ректор Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
Школьник Інна Олександрівна	Перший проректор Сумського державного університету

У період з липня 2024 р. по січень 2025 р. відбулось три засідання робочої групи, в межах яких було обговорено та напрацьовано пропозиції щодо оновлення системи зовнішнього забезпечення якості вищої освіти України, а також параметри і критерії інституційної акредитації.

ПЕРЕДУМОВИ Й ПРОБЛЕМИ, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Закон України “Про вищу освіту” 2014 року заклав основи сучасної системи забезпечення якості вищої освіти в Україні, формування якої відбулося лише у 2019 році із запуском Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (Національне агентство) та затвердженням Положення про акредитацію освітніх програм.

Станом на початок 2025 року в Україні здійснюється й визнається лише акредитація освітніх програм (ОП). Запуск процедури інституційної акредитації та мережі незалежних установ оцінювання якості відкладений до закінчення дії воєнного стану (абзац 2 частина 3 розділу II Прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення якості вищої освіти» від 02.05.2023 №3062-IX).

Кількість ОП в Україні становить 24628¹ й переважно спостерігається зростаюча динаміка щорічної кількості ОП, що подаються на акредитацію (у 2019 році було подано 1684 заявки про намір акредитувати освітні програми за новою процедурою; у 2020 році – 2039; у 2021 році – 2132; у 2022 році – 3060; у 2023 році – 3343; у 2024 році – 2791).

Визнану державою акредитацію в Україні можуть здійснювати 50 агентств (Національне агентство та 49 іноземних агентств, що включені до Переліку іноземних акредитаційних агентств та агентств із забезпечення якості вищої освіти, які видають сертифікати про акредитацію освітніх програм, що визнаються в Україні затвердженого Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку іноземних акредитаційних агентств та агентств із забезпечення якості вищої освіти, які видають сертифікати про акредитацію освітніх програм, що визнаються в Україні» від 10 липня 2019 р. №554-р (із змінами, внесеними згідно з Розпорядженням КМ №603-р від 28.06.2024). Відповідно до українського законодавства іноземні агентства мають такі самі акредитаційні права в Україні як і Національне агентство. Процедури акредитації ОП Національного агентства регулюються Законодавством України та Положенням про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Однак процедури акредитації ОП, що здійснюються іноземними агентствами, базуються виключно на їх власних правилах і не врегульовані ані національним законодавством України чи їх країн, ані європейськими нормами. Ключові міркування EQAR щодо здійснення транскордонного забезпечення якості (<https://bit.ly/30EjWay>) носять рекомендаційний характер й іноземні агентства на практиці часто не додержуються цих рекомендацій, що породило цілий ряд проблем і колізій в системі вищої освіти України. Національним агентством були підготовлені пропозиції щодо формування переліку іноземних акредитаційних агентств та агентств із забезпечення якості вищої освіти, які видають сертифікати про акредитацію освітніх програм, що визнаються в Україні. Ці пропозиції були затверджені рішенням НА (прот. від 28.05.2024 №11 (61) й передані робочій групі МОН України.

¹ Кількість активних освітніх програм в закладах вищої освіти України (станом на 06.12.2024)

Разом з тим, українським закладам вищої освіти (ЗВО) доступні практично усі інструменти забезпечення якості вищої освіти, оскільки в межах своєї автономії й виключно за власною ініціативою вони можуть проходити інституційну акредитацію в іноземних агентствах Європейського простору вищої освіти (ЄПВО), зокрема з метою розвитку внутрішньої системи забезпечення якості, зовнішнього оцінювання й одержання рекомендацій іноземних експертів, зміцнення репутації тощо. Також широко доступні й використовуються різноманітні практики консультування й освітнього аудиту ЗВО численними громадськими організаціями, проектами, фондами та приватними особами.

Таким чином, протягом п'яти років (2019-2024):

- реалізована одна з ключових форм забезпечення якості у відповідності до ESG 2015, а саме акредитація освітніх програм. За чотири навчальних роки було акредитовано за новою системою 10545² ОП (з яких 3340 умовно відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 16.03.2022 №295 «Про особливості акредитації освітніх програм, за якими здійснюють підготовку здобувачів вищої освіти, в умовах воєнного стану»), що становить орієнтовно третину усіх ОП в Україні;
- сформовані та розвиваються внутрішні системи забезпечення якості в українських ЗВО (акредитацію ОП проходили 561 ЗВО (включно з відокремленими структурними підрозділами), які у 8 критерії зазначили про функціонування внутрішніх систем забезпечення якості);
- українська система забезпечення якості вищої освіти стала однією з найвідкритіших систем в світі дозволивши нічим необмежений і неконтрольований імпорт забезпечення якості вищої освіти;
- українські ЗВО мають доступ до широкого інструментарію для розбулови внутрішніх систем забезпечення якості освіти;
- започатковано й реалізується широке фахове обговорення якості кожної ОП публічно й прозоро;
- триває широка публічна дискусія щодо якості освіти в Україні й шляхів її підвищення.

Однак, в процесі своєї еволюції українська система зовнішнього забезпечення якості вищої освіти стикається з цілим рядом викликів і проблем, які потребують розв'язання, а саме:

- зростаючий запит суспільства на підвищення якості вищої освіти;
- надмірна кількість ОП, що реалізуються в українських ЗВО;
- зростання кількості ОП, що подаються на акредитацію, й недостатність ресурсів однієї установи здійснювати оцінювання якості усіх ОП в системі;
- потреба перегляду ролі іноземних агентств і встановлення вимог до якості їх акредитацій;
- необхідність наступного етапу розвитку системи зовнішнього забезпечення якості;
- запит стейкхолдерів на запровадження додаткових інструментів зовнішнього забезпечення якості;
- забезпечення відповідності сучасним європейським трендам, зокрема в частині розвитку інституційної акредитації й забезпечення якості програм, що забезпечують отримання мікрокваліфікації.

Таким чином, метою цієї Концепції є визначення принципів модернізації системи забезпечення якості вищої освіти України за такими напрямками:

- розширення інструментарію зовнішнього забезпечення якості вищої освіти;
- запровадження первинної акредитації ЗВО;
- запровадження інституційної акредитації;
- запуск незалежних агентств оцінювання якості;
- впорядкування діяльності іноземних агентств на території України.

² Включно з ОП, які проходили акредитацію декілька раз та рішеннями щодо повернення до ГЕР (станом на 06.12.2024)

НАПРАЦЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ІНСТИТУЦІЙНОЇ АКРЕДИТАЦІЇ ТА МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ЗОВНІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ

Національне агентство від початку свого запуску в 2019 року працює над вдосконаленням системи зовнішнього забезпечення якості разом із національними й міжнародними стейкхолдерами й має цілу низку напрацювань в цьому напрямку:

- » 2019–2024 роки – низка заходів і проєктів в межах співпраці з Координатором проєктів ОБСЄ в Україні: вивчення досвіду країн ЄПВО щодо побудови системи зовнішнього забезпечення якості та питань інституційної акредитації, вивчення досвіду іноземних агентств.
- » Зокрема, у 2019 – зустріч команди Національного агентства із представниками Національного агентства оцінювання університетів та наукових інститутів Італії (ANVUR) (<https://bit.ly/3ZEvD7l>); 2020 – консультаційна зустріч Національного агентства та Естонське агентство якості вищої та професійної освіти (ЕККА) (<https://bit.ly/3VqhsAo>), зустріч між Національним агентством та Центром оцінювання якості у вищій освіті (Литовська Республіка) (<https://bit.ly/4iq1kbl>); 2021 – Навчальний візит делегації національного агентства до Хорватського Агентства з науки та вищої освіти (Agency for Science and Higher Education (ASHE) (<https://bit.ly/4ip3UPu>). За результатами цих візитів і проєктів були проведені Стратегічна сесія Національного агентства щодо обговорення параметрів інституційної акредитації та моделей запуску незалежних агентств у 2021 та 2024 роках. Також за результатами проєктів були розроблені й опубліковані Аналітичний огляд і рекомендації щодо внутрішніх систем забезпечення якості (<https://bit.ly/3Bhsu40>) й Аналітичний огляд і рекомендації щодо інституційної акредитації (<https://bit.ly/3Zr62gG>), проведено поглиблений аналіз досвіду інституційної акредитації у цілій низці країн, серед яких Туреччина, Австралія, Нова Зеландія, Фінляндія, Швеція, Швейцарія, Норвегія, Нідерланди, Німеччина, Казахстан, Естонія, Польща, Грузія, Франція, Хорватія, Італія, Литва, Латвія, Велика Британія;
- » В період з 2019 по 2024 рік представники Національного агентства ознайомилися й проаналізували більшість систем забезпечення якості країн-членів ENQA, CEENQA, INQAANE під час участі Генеральних асамблеях цих організації, їх формуах, конференціях, вебінарах та інших заходах.
- » 2024–2025 – проєкт з естонським агентством НАКА щодо апробації процедури інституційної акредитації для українських ЗВО. Метою проєкту «Підвищення якості вищої освіти в Україні» (Enhancement of Higher Education Quality in Ukraine) є підтримка Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти України у розробці та впровадженні моделі інституційної акредитації закладів вищої освіти. Очікуваним результатом є сформована модель інституційної акредитації, що відповідає європейським стандартам і рекомендація (ESG 2015) та враховує місцевий контекст. Вже були розроблені умови та порядок інституційної акредитації (<https://cutt.ly/DeXHtMcz>) й проведений відбір університетів-учасників проєкту – ними стали Київський національний університет імені Вадима Гетьмана, Луцький національний технічний університет, Національний університет «Острозька академія».
- » Мобільність персоналу в межах проєктів IMINQA, зокрема залучення представників НА в якості спостерігачів долучилися до процедур інституційної акредитації Литовського агентства SKVC та Естонського агентства НАКА (<https://bit.ly/49nSRC2>), вивчили досвід Шведського управління вищої освіти (UKÄ) (<https://bit.ly/4ile1ol>), французької Вищої ради з оцінювання наукових досліджень та вищої освіти (Hcéres) (<https://bit.ly/3ZFzsJz>). Окремі члени Національного агентства є міжнародними експертами й долучалися до процедур інституційної акредитації агентств з Румунії, Казахстану, Латвії тощо.

- » Робоча група міжнародної Консультативної ради з інституційної акредитації, до складу якої увійшли знані фахівці з Великої Британії, Туреччини, Грузії, Польщі, Швеції. Під час засідань робочої групи Консультативної ради обговорювались рекомендації щодо запровадження інституційної акредитації в Україні та необхідності підготовки змін до законодавства (<https://cutt.ly/UeXJOnYE>).
- » Також, у період з 2019 по 2024 рр. було розроблено проекти нормативних документів з інституційної акредитації (проект Порядку проведення інституційної акредитації закладів вищої освіти); ініційовані зміни до законодавства (ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення якості вищої освіти» від 02.05.2023 №3062-IX).

ПРИНЦИПИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ЗОВНІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ:

- Системне оновлення має принести **значну суспільну користь**, зокрема гарантію одержання високоякісної освіти в акредитованих закладах, позиціонування ЗВО не тільки в Україні, але й за кордоном, забезпечити конкурентоспроможність вищої освіти України в світі;
- Запровадження інституційної акредитації має **відбуватися в межах модернізації усієї системи зовнішнього забезпечення якості**, зокрема разом із запуском незалежних установ оцінювання, первинної й кластерної акредитації;
- Інституційна акредитація відповідно до законодавства не носить обов'язковий характер, отже має бути **ексклюзивною** (не інклюзивною) й стати **чітким індикатором найвищої якості освіти**, яку надає ЗВО, для держави, суспільства, світу;
- Оновлена система забезпечення якості має бути **диверсифікованою та конкурентною**;
- Має зберігатися та посилюватися **відповідність Європейським рекомендаціям та настановам ESG 2015**, Європейському підходу до акредитації узгоджених програм (European approach) та іншим європейським документам в сфері вищої освіти;
- Забезпечення експертності та **розвитку експертної** екосистеми є необхідною умовою модернізації зовнішнього забезпечення якості;
- Збереження ключової ролі принципів **інноваційності, цифровізації та сталого розвитку**.

Концептуальна модель:

Види зовнішнього забезпечення якості:

- первинна акредитація ЗВО (обов'язкова, як доступ до провадження освітньої діяльності),
- акредитація ОП (обов'язкова),
- освітній аудит/евалюація (не є обов'язковою);
- акредитація програм, що забезпечують отримання мікрокваліфікації (не є обов'язковою)
- акредитація кластерна/групи ОП, галузева, факультету/(не є обов'язковою),
- інституційна акредитація (не є обов'язковою).

Заклад вищої освіти несе відповідальність за якість своїх ОП, формує внутрішню систему забезпечення якості, розвиває культуру якості освіти.

Національне агентство здійснює інституційну акредитацію, кластерну акредитацію, акредитацію ОП з регульованих спеціальностей; акредитацію незалежних установ оцінювання; затверджує результати оцінювання незалежних установ оцінювання якості; формує пропозиції щодо внесення іноземних агентств до переліку Кабміну.

Незалежні установи оцінювання здійснюють оцінювання ОП, груп ОП, програм, що забезпечують отримання мікрокваліфікації. Рішення про акредитацію приймається НА на основі звіту про оцінювання. Акредитація незалежних установ оцінювання здійснюється Національним агентством (або іншим уповноваженим органом).

Сертифікати про акредитацію ОП/груп ОП та мікрокредитів, що видані іноземними агентствами, визнаються в Україні за умов додержання вимог EQAR key considerations for Cross-Border QA та національного законодавства України.

Установа оцінювання	Інструменти оцінювання	Параметри оцінювання та рамки впровадження
<p>Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти</p>	<p>Інституційна акредитація</p>	<p>Не обов'язкова</p> <p>Вимоги до ЗВО для подання заявки на інституційну акредитацію:</p> <ul style="list-style-type: none"> – 70% акредитованих ОП за кожною галуззю за ESG; – відсутність відмов за останні 5 років; – підтверджена дієвість внутрішньої системи забезпечення якості (наприклад, 70% одержаних умовних через рік були акредитовані на 5 років або усі ОП, що двічі одержали умовну акредитацію були закриті). <p>Результатом інституційної акредитації буде або інституційна акредитація (в тому числі усіх ОП на наступні 5 років), або відмова. Після відмови можна подаватися на інституційну акредитацію тільки через 5 років.</p> <p>Тривалість процедури від 1 року.</p> <p>Процедура й усі документи українською та англійською мовами.</p> <p>Експертна група обов'язково включає міжнародних експертів, роботодавців, студентів, НПП за кожною галуззю. Тривалість візиту ЕГ тиждень.</p> <p>Під час інституційної акредитації оцінюються не тільки інституційні критерії, внутрішня система забезпечення якості, але й як мінімум одна ОП з кожної галузі за вибором НА (зокрема, з числа тих ОП, що ще не були акредитовані). Інституційне оцінювання здійснюється за критеріями стратегія розвитку, управління та лідерство; інфраструктура та ресурси; кадрове забезпечення; науково-дослідна робота та інновації; процеси та результати навчання, системи підтримки студентів; третя місія Університету, в тому числі цілі сталого розвитку; інтернаціоналізація; публічна інформація; система внутрішнього забезпечення якості.</p> <p>Обов'язковий постакредитаційний моніторинг, у тому числі постакредитаційний моніторинг кількох ОП на вибір Національного агентства, з виїздом експертної групи.</p>
	<p>Кластерна акредитація, або акредитація групи ОП</p>	<p>Здійснюється акредитація на основі Положення про акредитацію ОП та додаткових документів, що встановлюють процедуру кластерної акредитації</p>
	<p>Акредитація ОП з регульованих спеціальностей</p>	<p>Здійснюється акредитація на основі Положення про акредитацію ОП.</p>

	Акредитація незалежних установ оцінювання якості	Незалежні установи оцінювання якості (галузеві та регіональні). Можливість залучати необхідну для проведення акредитаційних процедур на певний період кількість (залежно від прогнозованої кількості ОП). Вимоги (досвід в сфері забезпечення якості освіти, наявність реєстру експертів, членство в міжнародних асоціаціях, тощо) визначаються окремим положенням.
	Затвердження результатів оцінювання незалежних установ оцінювання якості	Затвердження результатів оцінювання та надання акредитації; внесення рішення до ЄДЕБО
	Формування переліку міжнародних акредитаційних агентств	Агентства, що зареєстровані в EQAR, вносяться до переліку іноземних агентств Кабміну на основі заяв-намірів із вимогою додержання законодавства України та EQAR Key Considerations for Cross-Border Accreditation (Пропозиції Національного агентства у додатку).
Незалежні установи оцінювання якості	Акредитація освітніх програм	Здійснюється для усіх ОП, окрім тих, що акредитовані в межах інституційної чи кластерної. Здійснюється акредитація на основі Положення про акредитацію ОП. Здійснення постакредитаційного моніторингу усіх ОП галузі.
	Кластерна акредитація	Не обов'язкова. Здійснюється акредитація на основі Положення про акредитацію ОП. Здійснення постакредитаційного моніторингу відповідних ОП. Необхідні додаткові нормативні документи, що вносять процедуру кластерної акредитації.
	Акредитація програм, що забезпечують отримання мікрокваліфікації	Необхідні додаткові нормативні документи, що вносять процедуру оцінювання програм, що забезпечують отримання мікрокваліфікації.
	Освітній аудит/ евалюація	Необхідні додаткові нормативні документи, що вносять освітній аудит.

Іноземні агентства	Акредитація освітніх програм	Дотримуються вимог EQAR key considerations for Cross-Border QA та національного законодавства України. Акредитують ОП на основі власних процедур зовнішнього забезпечення якості.
	Освітній аудит/евалюація	Необхідні додаткові нормативні документи, що встановлюють освітній аудит.
	Кластерна акредитація	Дотримуються вимог EQAR key considerations for Cross-Border QA та національного законодавства України. Акредитують ОП на основі власних процедур зовнішнього забезпечення якості.
	Інституційна акредитація	Здійснена іноземним агентством інституційна акредитація не порівнюється до інституційної акредитації Національного агентства й носить виключно репутаційний та консультативний характер.
	Акредитація програм, що забезпечують отримання мікрокваліфікації	Необхідні додаткові документи, що встановлюють процедуру кластерної акредитації.
Уповноважений орган, визначений законодавством	Первинна акредитація	Обов'язкова для усіх ЗВО. Вводиться на заміну ліцензуванню, як доступ до провадження освітньої діяльності.